

Waarnemingen

Bijzondere waarnemingen van zoogdieren
in Vlaanderen en Nederland.

Walvis verrast havenmeester Antwerpen

Jan Haelters & Francis Kerckhof

22 september 2009. Het bericht kwam binnen via SMS op een ontielig vroeg uur. De Antwerpse havenautoriteiten hadden de federale overheidsdienst leefmilieu op de hoogte gebracht, en daarna het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN): "Omstreeks 2u15 vannacht hebben we een dode walvis aangetroffen in de haven van Antwerpen, net voor de Berendrechtsluis". Onmiddellijk werd het tussenkomstplan voor het onderzoek van gestrande walvissen in werking

gesteld. Dat plan bestaat er uit dat een aantal diensten gewaarschuwd wordt en dat alles in gereedheid gebracht wordt voor het uitvoeren van een autopsie. Het materieel voor het onderzoek, permanent stand-by te Oostende, werd alvast ingeladen. Dit geval was wel apart: de meest recente gevallen van dode walvissen hadden zich steeds aan de kust voorgedaan, nooit in het binnenland.

Het dier in kwestie bleek een forse gewone vinvis (*Balaenoptera physalus*), en geen bultrug (*Megaptera novaeangliae*) zoals in diverse media eerst werd gemeld. Het ging om een volwassen vrouwtje van net geen twintig meter, en met een geschat gewicht van veertig ton. Het dier was niet zomaar de haven binnengezwommen, maar daar naartoe gebracht op de boeg van het fruitschip Summer Flower. Dit vaartuig, 169 meter lang en 24 meter breed, was van Colombia naar Antwerpen gevaren. Enkele uren voordat het schip de Berendrechtsluis binnenvoer, bemerkten de sleepdiensten de walvis op de bulb van de boeg. Het kadaver werd losgemaakt zodat het aan de

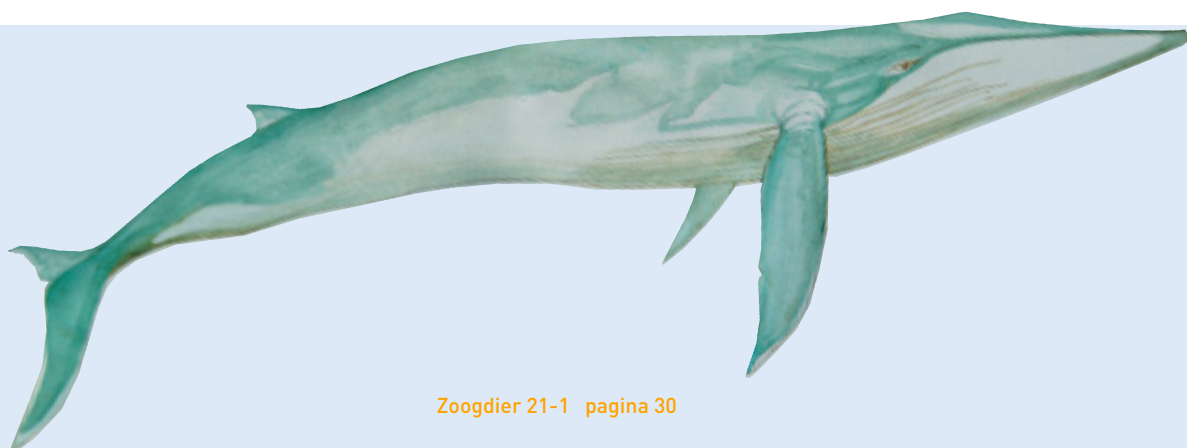
Scheldekant van de sluis bleef.

Drijvende oceanreus Omdat het niet mogelijk bleek de walvis op de kade te leggen in de buurt van de Berendrechtsluis, werd beslist de oceanreus, inmiddels gezwollen door de ontbindingsgassen, twintig kilometer stroomopwaarts te slepen, tot het strand van Sint-Anneke, Antwerpen. Daar werd het opgewacht door honderden kijklustigen en een aantal ongeduldige wetenschappers.

Het onderzoek kon pas beginnen in de namiddag, toen het water voldoende was gezakt. De autopsie werd uitgevoerd onder leiding van gespecialiseerd dierenarts Thierry Jauniaux, bijgestaan door studenten en assistenten diergeneeskunde van de universiteiten van Luik en Gent, en door medewerkers van het KBIN.

De resultaten van de autopsie waren duidelijk: het bleek – vóór zijn onfortuinlijke dood – een gezond dier te zijn, met een normale, dikke speklaag. Er werden talrijke breuken en inwendige bloedingen, en een verplaatsing van een gedeelte van de

ingewanden naar de borstholte vastgesteld. De doodsoorzaak werd zo bevestigd: het dier was overleden ten gevolge van de aanvaring. Uitgaande van de ontbindingstoestand is het dier waarschijnlijk ter hoogte van de Noordwestkust van Spanje of Portugal in aanvaring gekomen met het schip.

Walvissen en aanvaringen met schepen

De Internationale Walvisvaartcommissie (IWC) heeft een speciale werkgroep – nota bene voorgezeten door België – die het probleem van aanvaringen van walvissen door schepen onderzoekt. Het doel is een beter beeld te schetsen van de omvang van het probleem en de getroffen soorten, en maatregelen voor te stellen. Een eerste stap in het beter in kaart brengen van het probleem is het opstellen van een globale database met aanvaringen tussen vaartuigen en walvissen (zie www.iwcoffice.org).

De gewone vinvis in de Noordzee

De gewone vinvis, na de blauwe vinvis (*Balaenoptera musculus*) de grootste diersoort op aarde, komt sporadisch voorin de Noordzee. De soort komt voor in dieper water, onder meer in de Golf van Biskaje. In de zuidelijke Noordzee komen waarnemingen of strandingen van deze soort slechts zelden voor (zie voor een overzicht: Camphuysen & Peet, 2006).

Dankwoord Het KBIN houdt eraan alle personen en diensten te bedanken die een rol speelden bij het mogelijk maken van het onderzoek van de vinvis. We willen in het bijzonder dierenarts Thierry Jauniaux en zijn medewerkers bedanken, net zoals de medewerkers van de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent.

Jan Haelters & Francis Kerckhof zijn verbonden aan het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN); 3e en 23ste Linierementsplein, B-8400 Oostende, België; email: J.Haelters@mumm.ac.be

Gewone vinvis

(*Balaenoptera physalus*)

Grootte: Mannetje 17,7 tot 25 meter, vrouwtje 18,3 tot 27 meter, pasgeboren kalf 5,9 meter.
Voedsel: scholen vis, dierlijk plankton en andere ongewervelden, roeipootkreeftjes en inktvis. Vaak fouragerend in grote groepen.
Vindplaatsen: hoofdzakelijk in open zee komt voor in warme zeeën in de gematigde zone tot aan de poolgebieden.

Het kadaver van de walvis werd buiten de Berendrechtsluis vastgemaakt voor de sleep naar Sint-Anneke.

Foto Jan Haelters

(KBIN)

Pas bij laag water kon de autopsie beginnen.

Foto Jan Haelters

(KBIN)

De gevolgen van de aanvaring zijn duidelijk: een gedeelte van de ingewanden is verplaatst naar de borstholte.

Foto Jan Haelters

(KBIN)

De resten, bijna 33 ton, zijn door de Civiele Bescherming voor vernietiging afgevoerd. Van het skelet werd enkel de onderkaak bewaard.

Deze krijgt een ereplaats in het Museum voor Morfologie te Merelbeke (Universiteit Gent).

Foto Jan Haelters

(KBIN)

Verder lezen?

Camphuysen, K. & Peet, G., 2006. Walvissen in de zuidelijke Noordzee. Fontaine Uitgevers BV, 's Graveland, Nederland. 160 p.